

Bronbeek, 50^e herdenking, 19 augustus 2017

Vandaag is een bijzondere dag. Het is de 50^e reünie van de spoorwegveteranen. Ooit begonnen op 27 mei 1967 met een bijeenkomst in het Kurhaus in Scheveningen. Daarna jarenlang op de tweede zaterdag na Pinksteren in de jaarbeurshallen in Utrecht. Henk Engel was in die jaren de drijvende kracht en kon jaarlijks op meer dan 2.000 veteranen rekenen. En soms ook op Wim Kan die dan kampliedjes zong. Toen het Drie Pagoden monument hier in 1989 door prins Bernhard is onthuld, verhuisde de herdenking naar Bronbeek.

Een jubileum. Ook voor de Birma Siam spoorweg. Het is 75 jaar geleden dat de eerste krijgsgevangenen aankwamen in Thailand en Burma. Na maanden van voorbereiding ging op 16 september 1942 bij Non Pladuk, Thailand, de eerste spade de grond in.

Herdenken, 75 jaar later, 50 reünies verder. Een jubileum. Er is de afgelopen jaren wel eens tegen mij gezegd, Erik, er zijn steeds minder mensen die het zelf hebben meegemaakt. Misschien is het 75 jarig jubileum van de spoorlijn wel een goed moment om er een punt punten achter te zetten.

Ik wil daar voorlopig nog niet aan denken. Met het bestuur, Edu, Ida, Ronald, mijn vrienden mag ik inmiddels wel zeggen, en de vele actieve vrijwilligers waar wij als stichting op kunnen steunen, zijn wij eigenlijk altijd wel bezig om de herinnering aan de Dodenspoorlijnen levend te houden. Om de herdenking te organiseren, of de pelgrimsreis of een boekpresentatie, helpen met een schoolproject of een spreekbeurt ergens in het land. Dat moet allemaal in spaarzame vrije tijd naast full time banen. Maar de dankbare reacties, de mooie contacten die we opdoen en ook de grote opkomst vandaag weer bij de herdenking, maken dat het voor ons een vreugd is om dit werk te mogen doen. En zolang de gastvrije bemanning van Bronbeek ons dat toestaat, zullen wij ons inzetten om op deze plek de Birma Siam en de Pakan Baroe spoorweg nog jaren te blijven herdenken.

Maar ook ik vraag mij wel eens af hoe lang het zal duren totdat ik hier bij wijze van spreken in mijn eentje sta. Veel hangt af van mijn eigen generatie en hun kinderen. Of zij het verhaal overnemen en blijven herdenken. Jongeren geven aan nog altijd geïnteresseerd te zijn in de Tweede Wereldoorlog, maar vooral in de persoonlijke verhalen. Te horen wat er echt gebeurd is.

Het persoonlijke verhaal. Het zijn de woorden waar wij als stichting al jaren op hameren. Het is de reden dat we elke twee jaar een pelgrimsreis naar Thailand organiseren. Ga op zoek naar het persoonlijke verhaal van je familie en leg het vast. Het is dé manier om de herinnering aan de Dodenspoorwegen aan volgende generaties over te dragen en op die manier levend te houden. Ook vandaag besteden we in het programma na de herdenking op verschillende manieren aandacht aan het persoonlijke verhaal.

Martje Saveur presenteert haar boek “Het koffertje van mijn moeder”. Het gaat over de herinneringen van haar ouders aan Nederland Indië. De gelukkige beginjaren, de angst voor de Japanse bezetters, het verblijf in de vrouwenkampen, de Birma Siam spoorweg en de kille ontvangst bij terugkeer in Nederland. Een mooi persoonlijk verhaal dat voor velen van u herkenbaar zal zijn. De boekpresentatie van Martje is om 1 uur in de Indische Zaal van het museumgebouw.

Daarna zal Lars Bannink met zijn grootvader Louk herinneringen ophalen aan de Birma Siam spoorlijn. Louk Bannink werkte het grootste deel van zijn krijgsgevangenschap aan de Birmese kant van de spoorlijn. En wij zijn heel trots dat hij vandaag zijn ervaringen met ons wil delen. Voor de derde en vierde generatie een unieke kans om een persoonlijk verhaal te horen uit de mond van iemand die er echt bij is geweest. Een echte spoorwegveteraan. Vanaf kwart over twee in de Sumatrazaal, tegenover de eetzaal in de Kumpulan. Daar kunnen veel mensen in, ik hoop dat u allen deze kans aangrijpt en de tijd neemt om te komen luisteren naar Louk en Lars.

Het herdenken van de Tweede Wereldoorlog lijkt een tocht in de geschiedenis maar heeft door de jaren heen haar actualiteitswaarde behouden. De Tweede Wereldoorlog is een symbool geworden voor wat er kan gebeuren als een mensenleven er niet meer toe doet. Als een mensenleven niet meer telt.

Ik denk aan de 1.600 Britse krijgsgevangenen van F-force die in mei 1943 naar Songkurai werden gestuurd. Een kamp vlakbij de Thais-Birmese grens. Ze worden daar ingezet om de brug over de river kwai te bouwen. Voordat ze aan het werk kunnen moeten ze een voettocht afleggen van 315 kilometer. Als ze uitgeput aankomen wacht zwaar werk en ondervoeding. In de maanden die volgen sterven soms wel 20 man per dag in jungle. Maar het werk moet door, de spoorlijn moet af. Het is het hoogtepunt van de Speedo-periode. Aan de brug sterven 600 man en na 8 maanden zijn er van de 1.600 Britten, 1.200 overleden en 200 ziek, op sterven na dood.

Ik denk ook aan het verhaal van Alex Bloem die in Petai aan de Pakan Baroe Spoorlijn dode Aziatische arbeiders aantrof, maar die van de bewakers niet mocht begraven. De wilde dieren, tijgers en leguanen, zouden de klus wel klaren. Of Siebe Brouwer, van de Atjeh party aan de Pakan Baroe, die half dode Aziatische arbeiders tegenkomt en deze van de Japanners voor de wilde dieren moet achterlaten of levend moet begraven. Aan hem de keuze.

Niet alleen geschiedenis maar de actualiteit van alledag. Als een mensenleven niet meer telt.

Iedereen die hier vandaag is heeft een eigen reden om te herdenken. De veteranen herdenken hun gesneuvelde kameraden. Lody gedenkt haar vader die na Thailand zelfs Japan nog voor de kiezen kreeg en haar oom die het anti-semitisme in Europa met succes ontvluchtte maar de Pakan Baroe maar net overleefde. Ida gedenkt haar beide

grootvaders, waarvan de een overleed in Thailand, de ander in Birma. Ronald gedenkt zijn vader die de verschikkingen in Birma tenauwernood overleefde en zijn ooms die stierven in Birma en aan de Pakan Baroe. Edu gedenkt zijn grootvader en zijn oom, beide omgekomen in Thailand. En zo heeft iedereen hier vandaag een eigen verhaal. Persoonlijke verhalen die het waard zijn om te bewaren en door te geven. Die het waard zijn om te blijven gedenken.

En ikzelf? Wie gedenk ik vandaag? De tegenpool van “als een mensenleven niet meer telt” is liefde en zorgzaamheid. Vandaag gedenk ik die liefde. Ter voorbereiding op vandaag heb ik een brief herlezen die mijn grootmoeder aan haar man schreef na hun laatste ontmoeting in Soerabaja. In juli 1942. Mijn grootvader Jan zat daar in krijgsgevangenschap. Mijn grootmoeder heeft die brief nooit verzonden en dat is ook de reden dat hij bewaard is gebleven. Ze heeft hem ook nooit kunnen overhandigen want mijn grootvader overleed in kamp Rin Tin aan de Birma Siam Spoorweg. Op 35 jarige leeftijd, aan ziekte en uitputting. De brief heeft mijn grootmoeder haar hele leven bewaard. Onderin een kistje. Hij kwam weer tevoorschijn toen zij in 1989 overleed. Wetende dat haar einde aanstaande was, had ze hem in een enveloppe gedaan en er op gezet “voor mijn kinderen” . Het zijn 12 dichtbeschreven kantjes met telkens een paar alinea’s over wat er die dagen was gebeurd. De brief is als een dagboek. Mijn grootmoeder zat in die tijd met drie kinderen, alleen, in de buurt van Soekaboemi. Het is voor haar een angstige en onzekere tijd. Maar desondanks sluit ze elke dag af met een liefdevolle groet, een herinnering aan hun samenzijn en de wens om toch snel weer herenigd te worden. De brief ademt voor mij op elke regel liefde en zorgzaamheid, voor elkaar en de voor de kinderen. Een gelukkig huwelijk al na 9 jaar in de kiem gesmoord omdat een mensenleven er niet meer toe deed. Voor mij is het Driepagodenmonument daarom vandaag ook een monument van liefde en zorgzaamheid tussen twee mooie mensen. Mijn grootouders.

Ik dank u voor de aandacht, ik wens u een mooie herdenking toe en een dag vol fijne ontmoetingen.